

DEMÉNY PÉTER

A lovak éneke

Esszé Olykor az az érzésem, mindenről a bel canto tehet.

Érdekes, hogy egy román rendező is zenei példát hozott, amikor a szellemi zártságról akart példálózni. Hallotta, amint egy hölgy azt mondja, „păi dacă se dă Schönberg, eu nici nu mă duc acolo”, és az idézethez hozzátette: „vrem să știm numai ce știm deja”.

Erdély, a Partium és a Bánság kevés operaházzal dicsekedhet, ilyen intézmény Temesváron, Kolozsváron és Brassóban van csupán. Ha jól sejtem, akkor mindegyik helyszínen a bel canto volt az uralkodó. Mozart, Rossini, Donizetti, Verdi, Puccini, Leoncavallo, Mascagni, Bizet, Gounod, Erkel – egytől egyig könnyen megfejthető, melodikus operákat írtak, amelyek semmilyen kihívást nem jelentettek már a huszadik századi hallgatónak. Wagnerre alig emlékszem, csak Szilágyi Ferencre, a legendás kolozsvári hőstenorra Tannhäuser szerepében. Ott volt még persze Bartók, de vele kapcsolatban ma is a fülemben cseng: „Kodályt jobban szeretem”. Ezt a jelmondatot oda lehetne írni az erdélyi magyarság címerébe.

Wagnernek sem kellett volna kihívást jelentenie, hiszen már majdnem száz éve meghalt, aztán 1983-ban valóban elütötte halála centenáriumát. Azt a zenét azonban mégsem szoktuk volna meg könnyen, de hát meg se kellett. Nyugodtan ülhattünk tehát a megszokott, klasszikus ritmusok között, nyugodtan hihettük, hogy a világnak eleje, közepe és vége van, és még a zeneszerzők is azért dolgoztak, hogy nekünk könnyebb legyen. Olykor felbukkant egy-egy Vermesy Péter vagy egy Orbán György, ám ők inkább amolyan színfoltok voltak csupán, nem „mainstream” zeneszerzők, akiket folyamatosan játszottak; érdekes jelenségek, akik megmazzolázták a sivár normalitást. De soha senki nem lakott még jól mazzolával.

DEMÉNY PÉTER (1972, Kolozsvár) költő, író, a Látó szerkesztője. Legutóbbi kötete: A kíméletlen látás – Bánffy Miklós irodalmi portréi (Lector kiadó, Marosvásárhely, 2018). Marosvásárhelyen él. Méray-díjas (2001), Déry Tibor-díjas (2012).

A normalitás Verdi volt, akivel kapcsolatban Márai azt írja valahol, „Verdinél a lovak is énekelnek”; olyan zene ez hát, amelyikbe könnyű beleénekelni, vele énekelni, együtt énekelni általa. Az erdélyi magyarság pedig azóta is nagy szeretne lenni együtt éneklésben, sajnálja, hogy a világ megváltozott, és nem tud mit kezdeni ezzel. A hős Manrico és a gyönyörű Leonora, a szánalmas Rigoletto és Monterone, a bosszúvágyó apa, a gonosz Scarpia és a féltékeny Tosca, az érzéki Carmen és a balfácán Don José, akit azonban semmi szín alatt nem neveztünk volna balfácánnak, a harsány kórusok és a kivételes koloratúr áriák, a nagy bariton-basszus vagy tenor-bariton kettősök, a „drága, szép hazámmá” átírt „hős magyar hazám”, az együtt-szenvedés artisztikuma és édes keserősége.

Mindez szép volt, jó volt, a gyerekkorom volt, és egy nagy szellemi lustaság legfőbb forrása. Aidáért, Radamesért, Don Giovanniért, Santuzzáért, Neddáért nem kellett megdolgozni, csak sajnálkozni sanyarú sorsukon, korábban pedig örülni győzelmüknek és szerelmüknek.

Ide kapcsolódott az operett is, a nagy magyar zeneszerzők sok terengyosélete és cintányérosudarvilága, kispetrovomja és szálljvelemsuhanjvelemje, ahol aztán még kevésbé kellett gondolkodni, és a *Viktória* „lesz még úgy, mint valamikor régen” áriája közben azon lehetett ábrándozni, hogy Erdély visszakerül Magyarországhoz.

Ezek után kész magántanfolyam kellett, melyet én tartottam magamnak, hogy megszeressem Bartókot, tudjak valamit kezdeni Enescuval, meghallgassak néhány Wagner-nitányt és -áriát, Britten-rajongó legyek, és megpróbáljak Eötvös Péterhez közeledni. Vagyis meg kellett értetnem magammal, hogy a gondolkodás nem a megadott keretek közötti közlekedés – ellenkezőleg, ez a *legkevésbé* gondolkodás. Gondolkodás az, amikor a falhoz csapod az egész ízlésedet, és eltávolodsz attól a balhittől, hogy a költők önmagukat mondják fel a verseikben, és megérted, hogy Eliot, Pound, Saint-John Perse, Kavafisz nagy költők, holott egyik sem csak magával van elfoglalva.

Ezt, az önnevelés folyamatát, elég kevesen kezdték el egyáltalán. Ha a világ férfiközpontú, hadd maradjon csak annak; a regény történetet mesél el, és ha mással próbálkozik, engem nem is érdekel; az én ízlésemet nem lehet megváltoztatni, meg se kísérelje senki; nem értem, ezek a rongy rendezők mit akarnak. Így alakult ki a sznobok karéja, akik minden újat szeretnek, és összetévesztik az újdonságot az

eredetiséggel, és maradt meg a konformisták megfagyott lánvája, akik rendkívül műveltnek érzik magukat attól, hogy már kétszáz éve ugyanazért rajonganak, és akikkel nem tudod megértetni, hogy Ady sem klasszikusnak született, sőt.

Ady egyébként remek példája a meg nem-élt, a mélybe bele nem kapaszkodott műveltségnek. Tegnap még a szent szörnyeteg, aki alkoholizmusával és nőügyeivel együtt is nagy költő volt, a számtalanszor megtablósított, az *Üzenet egykori iskolámba* és *Az Értől az óceánig* című verseivel, a *Magyar jakobinus dalával* és a *Dózsa György unokájával* agyonszavalt, ma meg már közellenség, akit a költészetért tán még tisztelünk, különben viszont magasról elítélünk, mert nem szerette a katonaságot, és amúgy is szabadkőműves volt.

A problémátlan szépség illúziója, melyet József Attila „elmamásítása” éppolyan jól megjelenít, mint a *Cigányszerelem* vagy a *Mágnás Miska* tündér dalai, egy egész közösség kétirányú létét fejezi ki: a műveltség csillogjon, és közben gondoljuk azt, amit minden gondolkodás nélkül is megtalálunk a fejünkben.